

DİJİTAL HİZMETLER YASASI'NDA (DSA) DEZENFORMASYONLA MÜCADELEYE YÖNELİK DAVRANIŞ KURALLARI

*Codes of Conduct on Countering
Disinformation in The Digital Services Act
(DSA)*

Sena KONTOĞLU TAŞTAN*

Öz

Dijital Hizmetler Yasası (DSA), dezenformasyonu, bir içerik sorunu olmaktan çıkarıp bir sistem sorunu olarak yeniden tanımlayarak regülasyon yaklaşımlarında bir yenilik öngörmektedir. Yeni yaklaşım, düzenlemenin odak noktasını, salt içerikten bu içeriğin geniş kitlelere yayılmasını mümkün kılan çok büyük çevrimiçi platformlara kaydırmaktadır. Davranış kurallarıyla desteklenen söz konusu yaklaşıma göre çok büyük çevrimiçi platformların, gönüllü olarak bu kurallara

* Arş. Gör. Dr., Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Bilişim ve Teknoloji Hukuku Anabilim Dalı, e-posta: sena.kontoglu@asbu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4144-0649.

Makale Gönderim Tarihi/Received: 03.11.2025

Makale Kabul Tarihi/Accepted: 22.12.2025

Atıf/Citation: Kantoğlu Taştan, Sena. "Dijital Hizmetler Yasası'nda (DSA) Dezenformasyonla Mücadeleye Yönelik Davranış Kuralları." *Bilişim Hukuku Dergisi* 7, Sy. 2 (2025): 113-152.

uyuması beklenmekte ancak öte yandan bu platformlara sağlanan uyum teşvikleri ile bunlara uygulanan yüksek idari para cezaları aracılığıyla bağlayıcı bir yapı kurulması amaçlanmaktadır. Çalışmada, DSA ile öngörülen bu modele dair üç temel problem ileri sürülmektedir. Öncelikle model, politika belirleme yetkisini, fiilen özel aktörlere devrederek düzenleme tuzağı riskini kurumsallaştırmakta ve AB hukukunun *Meroni* doktriniyle belirlenen anayasal sınırlarını zorlamaktadır. Bir başka sorun, denetleyici otoritelerin yetersiz denetim kapasitesinin modelin etkinliğini azaltabilecek olmasıdır. Üçüncü sorun ise modelin tek tip yaklaşımı, dijital ekosistemin çeşitliliğini göz ardı etmesi ve yalnızca merkezi yönetim modelini benimseyen çok büyük çevrimiçi platformlar için uygulanması mümkün bir düzenleme öngörmesidir. Bu kapsamda çalışmada, DSA'nın dezenformasyonu bir sistem sorunu üzerine kurgulayan teorik çerçevesinin, uygulamada ne tür problemlere yol açabileceği incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çok Büyük Çevrimiçi Platformlar, Dezenformasyon, Davranış Kuralları, Dijital Hizmetler Yasası, Düzenleme Tuzağı.

GİRİŞ

Öğretide dezenformasyon, kamuyu kasıtlı olarak yanıltmak veya kamuya zarar vermek amacıyla tasarlanmış, üretilmiş veya yayılmış yanlış bilgi olarak tanımlanmaktadır.¹ Dezenformasyon, dijital çağın en karmaşık sorunlarından biri olmanın ötesinde demokratik toplumun temel unsurları ile bireylerin temel haklarını tehdit eden yapısal bir sorun haline gelmiştir. Sorunun ciddiyeti, Avrupa Birliği (*Birlik – AB*) genelinde yapılan çalışmalarla da teyit edilmiştir. Nitekim

¹ Claire Wardle ve Hossein Derakhshan, *Information Disorder: Toward an Interdisciplinary Framework for Research and Policy Making*, DGI(2017)09, with Anne Burns ve Nic Dias (Council of Europe, 2017), 5-7.

güncel bir *Eurobarometer* anketine göre ankete katılan Avrupalıların %82'si yakın zamanda dezenformasyonla karşılaştığını belirtmiştir.² Bu yaygınlık, devletlerin bir yandan ifade özgürlüğünü koruma şeklindeki negatif yükümlülüğü ile diğer yandan vatandaşlarını dezenformasyonun yıkıcı etkilerinden koruma yönündeki pozitif yükümlülüğü arasında kaldığı durumu pekiştirmektedir.

Bir içeriğin doğruluğunu denetleyip bunu yasaklamaya dayalı geleneksel içerik odaklı dezenformasyonla mücadele yaklaşımı, devletlerin yaşadığı ikilemi çözmekte yetersiz kalmaktadır. Zira geleneksel yaklaşım, ifade özgürlüğünü orantısız şekilde kısıtlama riski taşımakta ve sürekli olarak büyüyen veri hacmi karşısındaki teknik acizlik yaşamaktadır. Bu noktada Avrupa Birliği tarafından kabul edilen Dijital Hizmetler Yasası (*Digital Services Act - DSA*)³, dezenformasyonla mücadelede yeni bir yaklaşım ortaya koymaktadır. DSA, odağını münferit olarak içeriğin yanlış olup olmamasına değil, bu içeriğin geniş kitlelere yayılmasını mümkün kılan çok büyük çevrimiçi platformların ve çok büyük çevrimiçi arama motorlarının⁴ yapısal tasarımı ve algoritmik sistemlerine kaydırmaktadır. Bu yeni yaklaşım, içeriğe dayalı geleneksel sorumluluk anlayışından hesap verebilirlik rejimine geçişi temsil etmektedir.

Bu çalışma, Dijital Hizmetler Yasası'nın dezenformasyonla mücadele için öngördüğü yeni yaklaşımı ve bu yaklaşımın somutlaştırılmasında merkezi bir rol oynayan ortak düzenleme mekanizmalarını incelemektedir. Çalışmanın temel tezi, bu

² Ipsos European Public Affair, *Flash Eurobarometer Social Media Survey 2025*, sy. FL014EP (European Parliament, 2025), 35.

³ Regulation (EU) 2022/2065 of the European Parliament and of the Council of 19 October 2022 on a Single Market For Digital Services and amending Directive 2000/31/EC (2022).

⁴ Çalışmada çok büyük çevrimiçi platformlar ve çok büyük çevrimiçi arama motorları için ortak terim olarak çevrimiçi platform veya çok büyük çevrimiçi platform kullanılacaktır.

yenilikçi modelin hem etkinlik hem de meşruiyetle ilgili üç temel problem içerdiği yönündedir. Bu sorunlardan ilki, modelin politika belirleme yetkisini fiilen özel aktörlere devretmek suretiyle düzenleme tuzağını (*regulatory capture*) kurumsallaştırması ve bu yolla AB hukukunun *Meroni* doktriniyle çizilen anayasal çerçevesini ihlâl etme riskidir. İkinci sorun, yeterli teknik kapasiteye sahip olmayan denetleyici otoritelerin yaptırım uygulama gücünün etkisiz kılınması ihtimalidir. Son olarak, modelin dijital ekosistemde faaliyet gösteren çok büyük çevrimiçi platformların yapısal ve işlevsel çeşitliliğini göz ardı ederek tek tip bir düzenleme öngörmesi, farklı yönetim yapılarına sahip çevrimiçi platformlar bakımından uygulama güçlükleri doğurma potansiyeli taşımaktadır.

Çalışma kapsamında belirlenen tezin temellendirilmesi amacıyla birinci bölümde, dezenformasyonla mücadelede geleneksel içerik odaklı yöntemlerin hukuki ve teknik sınırları incelenerek DSA'nın yapısal yaklaşımı ortaya konulacaktır. İkinci bölümde, DSA madde 45 ile düzenlenen davranış kurallarının bağlayıcılığı incelenecektir. Son bölümde ise modelin politika belirleme yetkisinin özel aktörlere devredilmesinden kaynaklanan meşruiyet sorunu; denetim kapasitesindeki yetersizliğin doğurduğu etkinlik sorunu ve tek tip modelin dijital ekosistemin çeşitliliği karşısındaki orantılılık sorunu eleştirel olarak değerlendirilmektedir. Bu suretle çalışma, DSA'nın dezenformasyonu bir içerik sorunundan bir sistem sorununa dönüştürerek sunduğu teorik çerçevenin, pratikteki başarı şansını ve muhtemel meşruiyet krizlerini bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

I. DEZENFORMASYONLA MÜCADELEDE GELENEKSEL YÖNTEM VE DİJİTAL HİZMETLER YASASI'NIN YENİ YAKLAŞIMI

Dezenformasyon için hukuki bir çerçeve çizilmesi, modern hukuk sistemlerinin karşı karşıya olduğu en karışık meselelerden biridir. Bu mesele, demokratik süreçlerin bütünlüğü ve kişilik haklarının korunmasıyla doğrudan ilişkilidir. Modern devlet hem ifade özgürlüğünü en geniş şekilde güvence altına almak suretiyle negatif hem de bireyleri dezenformasyonun yıkıcı etkilerinden korumak gibi pozitif bir yükümlülük altındadır. Devletin bu ikili rolü, bireysel özgürlükleri korumak amacıyla piyasanın işleyişi için çerçeve kurallar koyması gerektiğini savunan *ordoliberal* düşünce geleneğinin dijital çağdaki bir yansımasıdır.⁵ Ancak çevrimiçi platformlara devredilen bu düzenleyici rol, özel şirketlerin kamusal söylem üzerindeki gücü hakkında temel etik tartışmaları beraberinde getirmektedir.⁶ Dolayısıyla rekabetçi piyasa baskılarının temel hakları korumakta yetersiz kaldığı durumlarda devletin piyasa aktörlerinin temel hakları ihlal etmesini önleyecek çerçeve kuralları koyma görevini üstlenmesi bir zorunluluk haline gelmiştir.⁷ Çevrimiçi platform hizmetlerinin sınır ötesi niteliği, bu alandaki düzenleyici yetkinin ulus devletler yerine Avrupa Birliği gibi uluslararası bir aktör tarafından kullanılmasını gerekli kılmaktadır. Bu düzenleyici rolün Avrupa Birliği tarafından üstlenilmesi ise, Brüksel etkisi (*Brussels Effect*) yoluyla AB dijital regülasyonlarının küresel ölçekte faaliyet gösteren platformlar

⁵ Ordoliberal düşünce geleneği, devletin, piyasaların etkin ve adil işlemesi için güçlü bir hukuki ve kurumsal çerçeve oluşturması gerektiğini savunur. Martin Husovec, *Principles of the Digital Services Act*, 1. bs. (Oxford University Press, 2024), 9.

⁶ Luca Nannini vd., "Beyond Phase-in: Assessing Impacts on Disinformation of the EU Digital Services Act", *AI and Ethics*, çevrimiçi erken görünüm, 11 Nisan 2024, 1248, <https://doi.org/10.1007/s43681-024-00467-w>.

⁷ Husovec, *Principles of the Digital Services Act*, 9.

üzerinde de belirleyici olmasına ve bu aktörlerin AB standartlarına uyum sağlamasına yol açmaktadır.⁸

Merkezi otoritelerin, bir yandan ifade özgürlüğünü en geniş biçimde güvence altına alma, diğer yandan ise bireyleri dezenformasyonun sistemik zararlarından koruma yönündeki ikili yükümlülüğü, dijital platformların algoritmik içerik sıralama, ölçeklenebilirlik ve sınır ötesi etki gibi yapısal özellikleri karşısında geleneksel içerik odaklı müdahale araçlarını işlevsiz hale getiren bir düzenleme çıkmazına sebep olmaktadır. Bu çıkmaz, münferit içeriğe yönelik *ex post* müdahalelerin ne ifade özgürlüğü bakımından meşruiyet sağlayabilmesi ne de dijital platformların dinamik yapısı karşısında etkili sonuçlar üretebilmesinden kaynaklanmaktadır. Dijital Hizmetler Yasası, bu sorunu aşmak amacıyla düzenlemenin odağını münferit içerikten, çevrimiçi platformların risk değerlendirme, algoritmik tasarım ve içerik yönetişimi süreçlerini kapsayan sistemsel işleyişine kaydırmaktadır. Bu doğrultuda DSA, klasik sorumluluk rejimi yerine, kamusal denetime tabi bir hesap verebilirlik (*accountability*) rejimi tesis ederek internet regülasyonunda Elektronik Ticaret Direktifi ile şekillenen birinci nesil

⁸ Brüksel Etkisi, AB'nin düzenleyici standartlarının, küresel şirketlerin uyum sağlaması yoluyla fiilen uluslararası norm haline gelmesi olgusunu ifade etmektedir. Anu Bradford, *The Brussels Effect: How the European Union Rules the World* (Oxford University Press, 2020), 25; Franz Hofmann ve Benjamin Raue, ed., *Digital Services Act: DSA*, 1. Auflage, NomosKommentar (Nomos; MANZ; Helbing Lichtenhahn, 2023), madde 34, par. 2; Tobias Mast, "Plattformrecht als Europarecht", içinde *Plattformen: Grundlagen und Neuordnung des Rechts digitaler Plattformen*, 1. Auflage, ed. Johannes Buchheim vd., Assistententagung Grüner Bereich 7 (Nomos Verlagsgesellschaft mbH & Co. KG, 2024), 208, <https://doi.org/10.5771/9783748919919>.

kurallardan, platformların yapısal işleyişini hedef alan ikinci nesil bir düzenleme anlayışına geçişi temsil etmektedir.⁹

A. İçeriğe Odaklanan Geleneksel Yöntem

Dezenformasyonla mücadelede başvurulan geleneksel yöntem, belirli bir içeriğin yanlış veya zararlı olarak tespiti ve müteakiben yasaklanmasıdır.¹⁰ Ancak bu model, (i) hukuki meşruiyet ve belirlilik, (ii) devletin pozitif koruma yükümlülüğünü yerine getirememesi ve (iii) teknik engeller nedeniyle işlevsiz hale gelmektedir.

İçerik odaklı mücadelede karşılaşılan ilk sorun, ifade özgürlüğü karşısındaki meşruiyet ve hukuki belirlilik krizidir. İfade özgürlüğü, demokratik toplumların temel taşıdır ve devlet ile toplumun bir bölümünü rahatsız eden veya endişe verici olan ifadeleri de korumaktadır. Bu bağlamda, doğruluk veya gerçeklik gibi felsefi kavramların objektif birer hukuki norma dönüştürülmesi neredeyse imkânsızdır. Siyasi tartışma, hiciv veya sanatsal yorum gibi meşru söylemler bir doğruluk denetimine tabi tutulamayacaktır. Yalan haber gibi hukuken belirsiz bir kavram üzerinden yapılacak bir düzenleme, hukuki belirlilik ilkesini ihlal ederek keyfi uygulamaların önünü açabilecektir. Ayrıca dezenformasyonun unsurları arasında sayılan zarar verme kastı gibi sübjektif unsurların tespiti, ispat hukuku açısından aşılması güç bir engel teşkil etmektedir. Nitekim bu kavramsal belirsizlikler ve kast unsurunun tespiti, dezenformasyon araştırmaları alanında da en temel zorluklar

⁹ Alain Strowel ve Jean De Meyere, "The Digital Services Act: Transparency as an Efficient Tool to Curb the Spread of Disinformation on Online Platforms?", *JIPITEC*, sy. 14 (2023): 71.; Giancarlo Frosio, "From the E-Commerce Directive to the Digital Services Act", önbasım, SSRN, 2024, 1, <https://doi.org/10.2139/ssrn.4914816>.

¹⁰ Avrupa Birliği'ndeki örneği "Netzwerkdurchsetzungsgesetz- NetzDG" detaylı inceleme için bkz. Bülent Kent, "Alman Hukukunda Sosyal Ağlarda Yalan Haber İle Mücadele", içinde *Sosyal Medya Hukuku ve Yalan Haber*, ed. Bülent Kent ve Merve Ayşegül Kulular İbrahim (Adalet Yayınevi, 2022), 13.

arasında gösterilmektedir.¹¹ Bu unsurların tespitini çevrimiçi platformlara devretmek özel şirketleri birer vicdan mahkemesi konumuna sokmaktadır.¹² Bu belirsizlik, dezenformasyonun çoğu zaman korkunç ama yasal içerik (*awful but lawful content*) kategorisinde yer almasıyla daha da derinleşmektedir.¹³ Öyle ki hukuki sorumluluktan kaçınmak isteyen çevrimiçi platformlar, aşırı engelleme eğilimi göstererek hukuka aykırı olmamasına rağmen şüpheli gördükleri her içeriği orantısız bir şekilde engellemekte ve kamusal söylem üzerinde kaçınılmaz bir caydırıcı etkiye (*chilling effect*)¹⁴ sebep olarak ifade özgürlüğünün özünü zedeleyebilmektedir.¹⁵

İkinci olarak içerik odaklı model, devletin, bireylerin kişilik haklarını koruma yönündeki pozitif yükümlülüğünü yerine getirme konusunda yetersiz kalmaktadır. Dezenformasyon, soyut bir kamusal tehdit olmanın ötesinde bireylerin onuruna, şeref ve haysiyetine yönelik somut bir saldırı aracı olarak nitelendirilebilir.¹⁶ İtibar zedeleme, belirli etnik veya dini

¹¹ Elena Broda ve Jesper Strömbäck, "Misinformation, Disinformation, and Fake News: Lessons from an Interdisciplinary, Systematic Literature Review", *Annals of the International Communication Association* 48, sy. 2 (2024): 142, <https://doi.org/10.1080/23808985.2024.2323736>.

¹² Kent, "Alman Hukukunda Sosyal Ağlarda Yalan Haber İle Mücadele", 15; Husovec, *Principles of the Digital Services Act*, 12-13.

¹³ Strowel ve De Meyere, "The Digital Services Act: Transparency as an Efficient Tool to Curb the Spread of Disinformation on Online Platforms?", 68.

¹⁴ Caydırıcı etki, bireylerin, yasal yaptırım riskinden veya sosyal baskıdan çekinerek meşru ifade özgürlüklerini kullanmaktan kaçınmaları durumunu ifade eder. Bu konuda bkz. Frederick Schauer, "Fear, Risk and the First Amendment: Unraveling the Chilling Effect", *Boston University Law Review* 58 (1978): 685-732.

¹⁵ Frosio, "From the E-Commerce Directive to the Digital Services Act", 4; Husovec, *Principles of the Digital Services Act*, 43; Carsten Ullrich, *Unlawful Content Online: Towards a New Regulatory Framework for Online Platforms*, Luxemburger Juristische Studien - Luxembourg Legal Studies, Band 21 (Nomos Verlagsgesellschaft mbH & Co. KG, 20210827), 189.

¹⁶ Kent, "Alman Hukukunda Sosyal Ağlarda Yalan Haber İle Mücadele", 13.

gruplara yönelik nefreti körükleyen yalanlar ve organize dijital taciz kampanyaları, bireyleri kamusal alanda bir nesne konumuna indirgeyerek onların maddi ve manevi bütünlüğünü ihlal edebilmektedir. Çevrimiçi ortamdaki kitleler arasındaki kişilerin, anonimliğin arkasına sığınarak sorumluluk bilincinden uzaklaşması nedeniyle kişilik haklarına yönelik saldırılar kolaylaşmaktadır.¹⁷ Devletin, bireyleri bu tür saldırılara karşı koruma pozitif yükümlülüğü Anayasal bir gerekliliktir. Ancak devlet, bu yükümlülüğünü geleneksel yasaklayıcı yöntemlerle etkin bir şekilde yerine getirememekte ve bu durum bireyleri dezenformasyonun yarattığı ağır zararlar karşısında hukuken savunmasız bırakmaktadır.

Üçüncü olarak içerik denetimi, devasa veri hacmi ve modern internet mimarisi karşısında teknik olarak yetersiz kalmaktadır. Çevrimiçi platformlardaki günbegün büyüyen veri hacmi, münferit içeriklerin insan gücüyle denetlenmesini imkânsız kılmaktadır. Otomatik filtreleme sistemleri ise belirli bir bağlama dayalı anlama yeteneğinden yoksun oldukları için aşırı engelleme (*over-blocking*) veya eksik engelleme (*under-blocking*) durumlarına yol açabilmektedir.¹⁸ Daha da önemlisi, HTTPS gibi uçtan uca şifreleme teknolojileri, içeriğe dayalı

¹⁷ Öğretideki bu düşünce Gustave Le Bon'un kalabalıkların birey üzerindeki tesiri üzerine kurulmuştur. Le Bon'a göre kültürlü bir birey kalabalık içinde barbarlaşabilir İnternetteki insanlar da benzer şekilde hesap veremez ve kendilerini kontrol etmeye daha az eğilimli hissederler. Zira kalabalıklar anonimdir ve sonuç olarak sorumsuzdur. Bireyleri kontrol eden sorumluluk duygusu ortadan kalkmaktadır. Bu sebeple insanlar aksi takdirde asla düşünmeyecekleri şeyleri yapmaya yönlendirilebilirler. Husovec, *Principles of the Digital Services Act*, 4; Gustave Le Bon, *The Crowd*, çev. T. Fisher Unwin (1896), <https://standardebooks.org/ebooks/gustave-le-bon/the-crowd/t-fisher-unwin-ltd>.

¹⁸ Mehmet Bedii Kaya, *İnternet Hukuku*, 1. bs. (On İki Levha Yayınları, 2021), 520; Berrak Genç-Gelgeç, "Regulating Digital Platforms: Will the DSA Correct Its Predecessor's Deficiencies?", *Croatian Yearbook of European Law and Policy* 18, sy. 1 (2022): 36-37, <https://doi.org/10.3935/cyelp.18.2022.485>.

müdahaleyi teknik olarak imkansız hale getirmektedir.¹⁹ Bir internet servis sağlayıcısı, kullanıcının hangi alan adına bağlandığını tespit edebilse dahi, şifrelenmiş trafik nedeniyle o alan adı altındaki spesifik içeriğin ne olduğunu bilemeyecek veyahut bu içeriğe müdahale edemeyecek durumdadır.²⁰ Bu durumda hukuka aykırı tek bir içeriği engellemenin yegâne yolu, içeriğin barındırıldığı alan adının veya sunucunun tamamını engellemek haline gelir. Böylesi bir müdahale, aynı sunucudaki çok sayıda hukuka uygun içeriğe erişimi de imkânsız kılacağından orantılılık ilkesinin açık bir ihlalinin teşkil edecektir.²¹

İçerik odaklı mücadele yöntemlerine ilişkin yukarıda izah edilen üç problem, kanun koyucuyu, sorunu yeniden tanımlamaya ve çözümü başka bir yerde aramaya sevk etmiştir. Bu kapsamda Avrupa Birliği'nde kanun koyucu, öncelikle DSA madde 8 ile öngörülen genel izleme yasağı ile hizmet sağlayıcılara genel bir gözetim yükümlülüğü getirilemeyeceğini hukuki bir ilke olarak güvence altına almıştır.²² Elektronik Ticaret Direktifi'ndeki genel izleme yasağıyla²³ benzeşen bu

¹⁹ Kaya, *İnternet Hukuku*, 3, 21.

²⁰ Dezenformasyonun teknik tespiti üzerine yoğunlaşan akademik literatür için ayrıca bkz. Broda ve Strömbäck, "Misinformation, Disinformation, and Fake News".

²¹ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin bu yöndeki bir kararı için bkz. Case of Ahmet Yıldırım v. Turkey, Application No. 3111/10 (European Court of Human Rights 18 Aralık 2012); Kaya, *İnternet Hukuku*, 212-26.

²² Alper Işık, *İnternet Aktörleri ve Egemenliğin Değişen Boyutları: Digital Services Act ve Türk Mevzuatı Özelinde Bir İnceleme*, 2. bs. (On İki Levha, t.y.), 133-34; Elif Akkanat Öztürk ve Eylül Akın, "Çevrimiçi Platformlar İçin Dijital Hizmetler Yasası'nın Hukuki Çerçevesi", *İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi / Journal of Administrative Law and Administrative Sciences*, sy. 23 (Kasım 2024): 126, <https://doi.org/10.26650/ihid.23.003>.

²³ Genel izleme yasağı, çevrimiçi hizmet sağlayıcıların ilettikleri veya barındırdıkları içerikleri, hukuka aykırı olup olmadığını tespit

ilkeye²⁴ dayalı olarak DSA'da risk temelli hesap verilebilirlik benimsenmiştir.

B. Dijital Hizmetler Yasasında Öngörülen Risk Temelli Hesap Verebilirlik Yaklaşımı

DSA'nın dezenformasyonla mücadelede getirdiği paradigma değişimi, sorunun kaynağına inerek düzenlemenin odağını salt içerikten, bu içeriklerin geniş kitlelere yayılmasını mümkün kılan yapısal mekanizmalara kaydırmaktadır. Dezenformasyon, kasıtlı olarak sunulan yanlış iddialar olmanın ötesinde tasarım gereği yanıltıcı (*misleading by design*) bir nitelik de taşımaktadır.²⁵ Çevrimiçi platformların reklam temelli iş modelleri ve kullanıcı etkileşimini en üst düzeye çıkarma hedefleri, dikkat ekonomisi (*economy of attention*) olarak adlandırılan ve doğası gereği dezenformasyon gibi kutuplaştırıcı içeriklerin yayılmasını teşvik eden bir ortam oluşturmaktadır.²⁶ Bu noktada gözetim kapitalizmi kavramı, sorunun kökeninin anlaşılması için önemlidir. Gözetim kapitalizmi, insan deneyimini, gizli ticari uygulamalar için ücretsiz hammadde olarak gören yeni bir ekonomik düzen olarak

etmek amacıyla genel ve sürekli bir gözetim yükümlülüğü altına sokulamayacaklarını ifade etmektedir. Bu ilke, Elektronik Ticaret Direktifi'nin 15. maddesinde açıkça düzenlenmiş olup üye devletlerin aracı hizmet sağlayıcılara genel bir izleme veya aktif araştırma yükümlülüğü getiremeyeceği hüküm altına alınmıştır.

²⁴ Frosio, "From the E-Commerce Directive to the Digital Services Act", 8.

²⁵ Axel Gelfert, "Fake News: A Definition", *Informal Logic* 28, sy. 1 (2018): 108-9, <https://doi.org/10.22329/il.v38i1.5068>.

²⁶ Strowel ve De Meyere, "The Digital Services Act: Transparency as an Efficient Tool to Curb the Spread of Disinformation on Online Platforms?", 71; Macarena Viertel Iníguez, "The Capture of User Attention in Digital Ecosystems: A Competition Policy Perspective", içinde *Plattformen: Grundlagen und Neuordnung des Rechts digitaler Plattformen*, 1. Auflage, ed. Johannes Buchheim vd., Assistententagung Grüner Bereich 7 (Nomos Verlagsgesellschaft mbH & Co. KG, 2024), 187-88, <https://doi.org/10.5771/9783748919919>.

tanımlanmaktadır.²⁷ Buna göre de dezenformasyon, çevrimiçi platformların iş modelinin bir hatası değil, kullanıcı davranışlarını tahmin etme ve metalaştırma üzerine kurulu temel kâr mantığının kaçınılmaz bir sonucudur.

DSA'nın risk temelli yaklaşımı, sorumluluk ile hesap verebilirlik arasında bir ayırım yaparak yeni bir regülasyon modeli sunmaktadır.²⁸ Bu yeni rejimde hesap verebilirliğin; çevrimiçi platformların belirli bir içerikten dolayı üçüncü kişilere karşı tazminat yükümlülüğünden ziyade, kendi sistemlerinin öngörülebilir risklerini tespit etme, değerlendirme ve azaltma yönünde bir özen yükümlülüğü olarak kavramsallaştırılması gerektiği ileri sürülmektedir.²⁹ Buna göre çevrimiçi platformlar, kullanıcılarının hukuka aykırı içeriklerinden doğrudan sorumlu tutulmasalar bile, tasarladıkları ve yönettikleri sistemlerin bir bütün olarak imkân sunduğu öngörülebilir risklerden dolayı hesap verebilir kılınmaktadır.³⁰ Bu kapsamda yapısal riskler; tavsiye sistemlerinin kutuplaştırıcı veya yanıltıcı içerikleri sistematik olarak öne çıkarması, reklam temelli iş modellerinin dezenformasyonu ekonomik olarak teşvik etmesi, içerik denetimi ve şikâyet mekanizmalarının şeffaf ve etkili olmaması veya platform tasarımının belirli kişi ya da grupları sistematik biçimde dezavantajlı konuma düşürmesi gibi, münferit içerikten bağımsız olarak sistemin işleyişinden kaynaklanan riskleri ifade etmektedir.

Yaklaşımın hukuki temeli, DSA madde 34 ile düzenlenen çok büyük çevrimiçi platformlara (*very large online platforms* -

²⁷ Shoshana Zuboff, *The Age of Surveillance Capitalism: The Fight for a Human Future at the New Frontier of Power*, Paperback edition (Profile Books, 2019), 8.

²⁸ Husovec, *Principles of the Digital Services Act*, 181.

²⁹ Strowel ve De Meyere, "The Digital Services Act: Transparency as an Efficient Tool to Curb the Spread of Disinformation on Online Platforms?", 71.

³⁰ Husovec, *Principles of the Digital Services Act*, 181.

VLOPs) ve çok büyük çevrimiçi arama motorlarına (*very large online search engines - VLSEs*) getirilen yapısal riskleri periyodik olarak değerlendirme ve bu riskleri azaltmak için somut tedbirler alma yönündeki pozitif özen yükümlülüğüdür.³¹ Bu dönüşüm, çevrimiçi platformların yalnızca içerik barındıran pasif araçlar olmasının ötesinde içerik ekosistemini aktif olarak şekillendiren ve *de facto* editoryal sorumluluklar üstlenen yapılar olarak kabul edilmesinin hukuki bir tezahürüdür.³² Çok büyük çevrimiçi platformun yükümlülüğü, kendi sistemini, bir bütün olarak toplumsal riskler üretme konusundaki potansiyelini analiz etmesi, riskleri tespit etmesi ve bunları azaltmak için makul, orantılı ve etkili tedbirler almasıdır.³³

DSA'nın E-Ticaret Direktifi'nden ayrılan en önemli yeniliklerden biri, çok büyük çevrimiçi platformlara Temel Haklar Şartı'nda yer alan haklara saygı gösterme yönünde açık bir yükümlülük getirmesidir.³⁴ Bu çerçevede DSA, madde 34 ile yapısal risklerin kapsamını tanımlamakta ve dezenformasyonun kamusal söylemle bireysel haklar üzerindeki çift yönlü etkisini dikkate almaktadır. Bu bağlamda hukuka aykırı içeriklerin yayılmasının yanı sıra, insan onuruna saygı, özel hayata saygı ve ayrımcılık yasağı dahil olmak üzere temel haklar ile sivil söylem ve seçim süreçleri gibi demokratik mekanizmalar üzerindeki olumsuz etkiler ile cinsiyet temelli şiddet, kamu sağlığı ve küçüklerin korunması gibi spesifik alanlardaki olumsuz etkiler

³¹ Hofmann ve Raue, *Digital Services Act: DSA*, madde 35, par. 1.

³² Akkanat Öztürk ve Akın, "Çevrimiçi Platformlar İçin Dijital Hizmetler Yasası'nın Hukuki Çerçevesi", 124.

³³ Hofmann ve Raue, *Digital Services Act: DSA*, madde 35, par. 14; Folkert Wilman vd., *The EU Digital Services Act: A Commentary*, 1. bs. (Oxford university press, 2024), 267.

³⁴ Amélie P. Heldt, "EU Digital Services Act: The White Hope of Intermediary Regulation", içinde *Digital Platform Regulation*, ed. Terry Flew ve Fiona R. Martin, Palgrave Global Media Policy and Business (Springer International Publishing, 2022), 75, https://doi.org/10.1007/978-3-030-95220-4_4.

temel risk kategorileri olarak belirlenmiştir.³⁵ Örneğin, bir çevrimiçi platformun tasarımının, belirli bireylere yönelik karalama kampanyalarını sistematik olarak güçlendirmesi temel haklara, seçim dönemlerinde manipülatif içerikleri önceliklendirmesi sivil söyleme, aşı karşıtı dezenformasyonu yayması ise kamu sağlığına yönelik birer yapısal risk teşkil etmektedir.³⁶ Madde 34 ile belirlenen risk kategorilerinin tahdidi olarak sayılmaması³⁷, DSA'nın gelecekte ortaya çıkabilecek yeni risk türlerini de kapsamayı amaçladığını göstermektedir.³⁸

DSA'nın risk temelli yaklaşımı, devleti veya çevrimiçi platformu, içeriğin doğruluğunu tespit etmesi konusunda bir yükümlülük altına koymamaktadır. Düzenlemenin odak noktası, içeriğin kendisinden ziyade, o içeriğin yayılmasını sağlayan ve çevrimiçi platformun mutlak kontrolü altında olan tasarım mimarisidir. Bu, tasarım yoluyla regülasyon (*regulation by design*)³⁹ modelinin somut bir tezahürüdür. Nitekim DSA, madde 35 uyarınca çok büyük çevrimiçi platformların tespit edilen risklere karşı kendi teknik tasarım güçlerini kullanarak tavsiye sistemlerinin algoritmalarını değiştirmek, reklam sistemlerinin şeffaflığını artırmak veya kullanıcı arayüzünü iyileştirmek gibi yapısal değişiklikler yapmasını öngörmektedir.⁴⁰ Böylece hukuk kurallarının odağında, tespiti hukuken ve teknik olarak sorunlu olan kötü içerik değil,

³⁵ Dijital Hizmetler Yasası, madde 34(1).

³⁶ Benzer bir risk sınıflandırması için bkz. Ullrich, *Unlawful Content Online*, 506-7.

³⁷ Hofmann ve Raue, *Digital Services Act: DSA*, madde 34, par. 57.

³⁸ Wilman vd., *The EU Digital Services Act*, 260.

³⁹ Normların, dijital sistemlerin yazılım ve donanım mimarisine yerleştirilerek kullanıcı davranışlarını yönetmek esasına dayanan regülasyon yöntemidir. Karen Yeung ve Sofia Ranchordás, *An Introduction to Law and Regulation: Text and Materials*, 2. bs. (Cambridge University Press, 2024), 185, <https://doi.org/10.1017/9781009379007>.

⁴⁰ Hofmann ve Raue, *Digital Services Act: DSA*, madde 35, par. 7.

dezenformasyonun yayılmasındaki kök neden olan çevrimiçi platformların tasarım tercihleri yer almaktadır.

Bu suretle DSA, dezenformasyon sorununu bir içerik probleminden bir sistem problemine dönüştürerek çok büyük çevrimiçi platformları kamusal sonuçlar doğuran riskli sistemlerin tasarımcısı ve yöneticisi olarak hesap verebilir kılmaktadır.⁴¹ Bu değişim, devletler ve çevrimiçi platformları adeta polislik rolünden uzaklaştırarak dezenformasyonun insan onuru ve kişilik hakları üzerindeki yıkıcı etkilerini, kaynağında engellemeyi hedefleyen, teknik olarak daha uygulanabilir ve hukuken daha meşru bir regülasyon modeli ortaya çıkarmıştır. Nihayetinde DSA'nın hedefi, dijital ekosistemdeki güveni, sistem tasarımını ve sistemin işleyişini düzenleyerek yeniden tesis etmektir.⁴² Bu yaklaşım DSA'yı salt bir piyasa düzenlemesi olmaktan çıkarmakta ve bireylerin dijital alandaki temel haklarını çok büyük çevrimiçi platformların özel gücüne karşı koruyan bir nevi dijital haklar şartı olarak konumlandırmaktadır.⁴³ Ancak bu yapısal dönüşümün uygulamada etkili olup olmayacağı, çalışmanın üçüncü bölümünde değerlendirilen sorunların bertaraf edilmesine bağlı olacaktır.

DSA'daki bu yapısal tercihin regülasyon teorisi bakımından gerekçesi, teknolojik değişim karşısında hukukun zamana dayanıklılığı problemidir. Nitekim dijital teknolojilerin regülasyonu, değişimin kolay olduğu erken dönemlerde sorunların öngörülemediği, sorunlar belirginleştiğinde ise köklü

⁴¹ Bu model, doktrinde zorunlu öz düzenleme (*enforced self-regulation*) olarak da adlandırılmaktadır bkz. Hofmann ve Raue, *Digital Services Act: DSA*, madde 35, par. 3.

⁴² Husovec, *Principles of the Digital Services Act*, 4.

⁴³ Husovec, *Principles of the Digital Services Act*, 391.

değişimlerin zorlaştığı Collingridge ikilemi⁴⁴ ile karşı karşıyadır.⁴⁵ DSA'nın belirli fiiller yerine teknik mimariye odaklanan yapısal yaklaşımı, her teknolojik gelişmede düzenlemenin etkisiz kalması veya öngörülemez sonuçlarla da mücadeleye imkân tanıyan ve Collingridge ikilemine verilen bilinçli bir yanıtıdır.⁴⁶ Bu nedenle DSA, soyut risk azaltma hedeflerini uygulamada somutlaştırmak üzere ortak düzenleme araçlarına, özellikle madde 45 kapsamındaki davranış kurallarına başvurmaktadır.

II. DAVRANIŞ KURALLARI ÖZELİNDE DSA'DAKİ ORTAK DÜZENLEME MODELİ

Dijital Hizmetler Yasası'nın dezenformasyonla mücadelede benimsediği yapısal risk yaklaşımı, doğası gereği soyut niteliktedir. Yapısal risklerin bertaraf edilmesi yükümlülüğünün öngörüldüğü madde 35'te tanımlanan makul, orantılı ve etkili tedbirler alma yükümlülüğü, kanun koyucunun teknolojik gelişmelere ve zamana dayanıklı, ilke temelli bir regülasyon tercih ettiğini göstermektedir. Ancak bu bilinçli soyutluk, düzenlemenin muhatabı olan çok büyük çevrimiçi platformlar bakımından hukuki öngörülebilirliği zayıflatmakta ve denetleyici otoriteler açısından da somut ve ölçülebilir bir denetim standardı oluşturulmasını güçleştirmektedir. DSA, bu yapısal tercihin doğurduğu öngörülebilirlik ve denetim sorunlarını gidermek amacıyla, geleneksel emredici kurallar koymak yerine, kamu otoritesi ile özel sektör aktörlerinin iş

⁴⁴ Teknolojinin erken aşamada düzenlenmesinin zor, olgunlaştığında ise imkânsız hale gelmesi. Konuyla ilgili detaylı bilgi için bkz. David Collingridge, *The Social Control of Technology* (Frances Pinter St. Martin's press, 1982).

⁴⁵ Husovec, *Principles of the Digital Services Act*, 6-8.

⁴⁶ Ioanna Tourkochoriti, "The Digital Services Act and the EU as the Global Regulator of the Internet", *Chicago Journal of International Law* 24, sy. 1 (2023): 31.

birliğine dayalı bir ortak düzenleme (*co-regulation*)⁴⁷ modeli benimsemektedir.⁴⁸

Çalışmanın bu bölümünde, DSA madde 45 ile düzenlenen ve ortak düzenleme aracı olan davranış kuralları (*codes of conduct*) incelenmektedir. Bu bağlamda, bu kurallara uyumun gönüllülük esasına göre olduğu ancak çevrimiçi platformlara sunulan uyum teşvikleri ve ortaya çıkan ihlal maliyetleri sebebiyle fiilen bağlayıcılık kazandığı değerlendirilmektedir.

A. Davranış Kuralları Aracılığıyla Yapısal Risk Yönetimi

DSA madde 34 ve 35 ile getirilen yapısal risk yönetimi yükümlülüğü, çok büyük çevrimiçi platformlara genel bir hedef belirlemektedir. Buna göre çok büyük çevrimiçi platformların, hizmetlerinin tasarımından kaynaklanan ve dezenformasyon gibi toplumsal zararlara yol açabilecek riskleri; makul, orantılı ve etkili bir şekilde yönetmeleri beklenmektedir.⁴⁹ Bu çerçevede kanun koyucu, söz konusu hedefe hangi teknik önlemler veya politika değişiklikleriyle ulaşılacağını mevzuat metninde ayrıntılı biçimde tanımlamaktan bilinçli olarak kaçınmıştır. Amaç, düzenlemenin teknolojik gelişmelere ve değişen risk ortamına uyum sağlayabilecek esnekliğe sahip olmasıdır.⁵⁰ Ancak bu bilinçli normatif açıklık, çok büyük çevrimiçi platformlar bakımından hukuki öngörülebilirliği zayıflatabilmekte ve denetleyici otoriteler açısından somut ve ölçülebilir bir denetim standardı oluşturulmasını

⁴⁷ Ortak düzenleme, kanun koyucunun bir sektörün düzenlenmesini o sektördeki özel kuruluşlara devrettiği ancak devrin mutlak olmadığı modeldir. Devlet genel itibarıyla çerçeve belirleme ve denetim gibi rollerini sürdürür. Ayrıca bkz. Yeung ve Ranchordás, *An Introduction to Law and Regulation*, 177-78.

⁴⁸ Husovec, *Principles of the Digital Services Act*, 443.

⁴⁹ Hofmann ve Raue, *Digital Services Act: DSA*, madde 34, par. 1.

⁵⁰ Husovec, *Principles of the Digital Services Act*, 271-72.

güçleştirmektedir. DSA, bu açıklığın uygulamada yol açabileceği belirsizlikleri gidermek amacıyla, yapısal riskleri azaltmaya yönelik tedbir alma yükümlülüğünü madde 35'te pekiştirmiş ve bu tedbirlerin içeriğinin somutlaştırılması ile endüstri standartlarının geliştirilmesi için madde 45'te Davranış Kuralları mekanizmasını öngörmüştür.⁵¹

DSA madde 45 ile çok büyük çevrimiçi platformlara madde 35 kapsamında yüklenen yapısal riskleri azaltmaya yönelik tedbir alma yükümlülüğünün içeriğinin somutlaştırılması amacıyla bir ortak düzenleme süreci öngörülmüştür. Madde 45 uyarınca, Komisyon ve Avrupa Dijital Hizmetler Kurulu⁵², yapısal risklerle mücadelenin pratik zorluklarını dikkate alarak gönüllü davranış kurallarının hazırlanmasını teşvik etmekle görevlendirilmektedir. Bu süreçte kamu otoritesi, düzenlemenin nihai hedeflerini belirlerken; çevrimiçi platformlar, sivil toplum ve diğer paydaşlar, bu hedeflere ulaşmak için gerekli teknik, operasyonel ve politikaya ilişkin detayları müzakere ederek davranış kurallarını oluştururlar. Dezenformasyonla Mücadele Davranış Kuralları (*Code of Conduct on Disinformation*)⁵³ bu felsefenin somut bir ürünüdür.⁵⁴ Bu kurallar, 43 taahhüt ve 128 spesifik tedbirden oluşmakta ve dezenformasyon riskini

⁵¹ Hofmann ve Raue, *Digital Services Act: DSA*, madde 34, par. 9.

⁵² Aracılık hizmeti sağlayıcılarının denetlenmesine ilişkin Dijital Hizmetler Koordinatörlerinden oluşan ve "Avrupa Dijital Hizmetler Kurulu" (Kurul) olarak adlandırılan bağımsız bir danışma grubu kurulmuştur. Dijital Hizmetler Yasası, madde 61.

⁵³ "Code of Conduct on Disinformation", Publications Office of the European Union, 2025, <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/code-conduct-disinformation>.

⁵⁴ 2022 Kuralları'nın bu denli yapılandırılmış olması, büyük ölçüde 2018'de sunulan ilk versiyonun başarısızlıklarına bir yanıttır. Öğretide, ilk kuralların bağlayıcı olmaması ve izleme mekanizmalarının eksikliği gibi nedenlerle etkisiz kaldığını, yeni versiyonun ise bu eleştiriler üzerine inşa edilen daha sağlam bir ortak düzenleme modeli denemesi olduğu vurgulanmaktadır. Bu doğrultuda bkz. Nannini vd., "Beyond Phase-In", 1245.

azaltmak için çok katmanlı bir strateji sunmaktadır. Bu strateji; (i) dezenformasyonun finansal teşviklerini ortadan kaldırma, (ii) siyasi reklamlarda şeffaflığı artırma, (iii) hizmetlerin bütünlüğünü sağlama, (iv) kullanıcıları güçlendirme, (v) araştırmacıları güçlendirme, (v) şeffaflık merkezi ve görev gücünün kurulması ve (vi) doğruluk kontrolünü yaygınlaştırma temelleri üzerine kurulmuştur.⁵⁵ Böylece madde 34'te soyut olarak öngörülen risk azaltma yükümlülüğü, çok büyük çevrimiçi platformların uyması beklenen ölçülebilir ve denetlenebilir davranış standartlarına indirgenmektedir.

B. Davranış Kurallarının Bağlayıcılık Kazanması

DSA, Davranış Kurallarına katılımın gönüllü olduğunu açıkça hüküm altına almıştır.⁵⁶ Ancak bu görünüm, düzenlemenin pratik işleyişi ve normatif mimarisi incelendiğinde yanıltıcıdır.⁵⁷ Zira DSA, çevrimiçi platformları, hukuki riskleri ve uyum maliyetlerini rasyonel biçimde tartarak davranışlarını buna göre şekillendiren ekonomik aktörler olarak varsaymakta; bu aktörlerin düzenleyici beklentilere uyum sağlamasını teşvik eden hukuki avantajlar sunarken, uyumsuzluk hâlinde ise ciddi yaptırım riskleriyle karşı karşıya kalacaklarını öngörmektedir. Bir yandan uyumun hukuki öngörülebilirlik ve fiili güvenli liman sağlama, diğer yandan uyumsuzluğun ağır idari para cezaları ve sıkı denetimlerle ilişkilendirilmesi, tavsiye niteliğindeki davranış kurallarının

⁵⁵ Strowel ve De Meyere, "The Digital Services Act: Transparency as an Efficient Tool to Curb the Spread of Disinformation on Online Platforms?", 72; "Code of Conduct on Disinformation".

⁵⁶ Dijital Hizmetler Yasası, madde 46.

⁵⁷ Carl Vander Maelen, "Hardly Law or Hard Law? Investigating the Dimensions of Functionality and Legalisation of Codes of Conduct in Recent EU Legislation and the Normative Repercussions Thereof", *European Law Review* 47, sy. 6 (2022): 768.

normatif etkisini güçlendirmekte ve gönüllülük esasını uygulamada fiili bir zorunluluğa dönüştürmektedir.⁵⁸

Birinci mekanizma, çevrimiçi platformlar için sunulan rasyonel uyum teşvikidir. Davranış kurallarına katılmak ve buradaki taahhütleri yerine getirmek çok büyük çevrimiçi platformlara DSA madde 34 ve 35'teki soyut yükümlülüklerini yerine getirme konusunda bir hukuki güvence sağlamaktadır.⁵⁹ Her ne kadar DSA ana metninde açıkça belirtilmese de Komisyon denetimlerinde bu davranış kurallarına uyumun, DSA'ya uyum karinesi teşkil edeceği ve bir nevi fiili güvenli liman (*de facto safe harbour*) işlevi göreceği anlaşılmaktadır.⁶⁰ Bu durum, ispat yükü açısından çevrimiçi platformun pozisyonunu önemli ölçüde güçlendirmektedir. Çevrimiçi platform, ucu açık ve ispatı zor makullük, orantılılık ve etkinlik standartlarını karşıladığını ispatlama külfetinden kurtularak, ortak düzenleme süreciyle belirlenmiş somut adımlar olan Davranış Kurallarına uyduğunu göstermekle yetinebilecektir. Bu durum platformlar için hukuki öngörülebilirlik sunan ve rasyonel bir ekonomik aktör için katılımı son derece cazip kılan temel teşvik unsurudur.⁶¹

İkinci mekanizma ise uyumsuzluğun maliyetidir. İlgili davranış kurallarına katılmayı reddeden veya katılmasına rağmen taahhütlerini sistematik olarak ihlal eden bir çok büyük çevrimiçi platform, kendini doğrudan Komisyon'un denetim radarına sokmaktadır.⁶² Endüstri standardı haline gelmiş olan davranış kurallarına uyulmaması durumunda, çok büyük çevrimiçi platformların madde 34 ve 35'teki genel

⁵⁸ Husovec, *Principles of the Digital Services Act*, 447-48.

⁵⁹ Wilman vd., *The EU Digital Services Act*, 331.

⁶⁰ Dijital Hizmetler Yasası, Gerekçe104.

⁶¹ Husovec, *Principles of the Digital Services Act*, 457-58.

⁶² Maelen, "Hardly Law or Hard Law? Investigating the Dimensions of Functionality and Legalisation of Codes of Conduct in Recent EU Legislation and the Normative Repercussions Thereof", 767.

yükümlülüklerini başka hangi makul, orantılı ve etkili tedbirlerle yerine getirdiğini açıklaması yönünde ağır bir ispat külfeti doğacaktır. Bu, ispatı neredeyse imkânsız bir yükümlülüktür. Zira bu davranış kuralları, Komisyon'un denetimleri kapsamında bir uyum standardı teşkil edebilecektir.⁶³ Bu standardın gerisinde kaldığı tespit edilen çok büyük çevrimiçi platformun DSA'yı ihlal ettiği sonucuna varılması ve küresel cirosunun %6'sına varan para cezalarıyla karşı karşıya kalması kuvvetle muhtemeldir.⁶⁴ Uyumsuzluğun maliyetine ilişkin bu durum, davranış kurallarına katılımı çok büyük çevrimiçi platformlar için rasyonel bir tercihten, kaçınılmaz bir hukuki stratejiye dönüştürmektedir. Nitekim bir çevrimiçi platformun davranış kuralına katılma davetini gerekçesiz olarak reddetmesi de yasal yükümlülüklerini yerine getirip getirmediğinin değerlendirilmesinde dikkate alınabilecektir.⁶⁵

Davranış Kuralları, çevrimiçi platformların hesap verebilirliğini artırmada merkezi bir rol oynamaktadır. Geleneksel sorumluluk rejiminin aksine amaç, çevrimiçi platformu üçüncü kişilerin eylemlerinden dolayı tazminata mahkûm etmek değil, kendi yapısal risklerini yönetme konusundaki kurumsal performansını bir süreç olarak denetlemektir. Netice itibarıyla, DSA'nın ortak düzenleme modeli, rasyonel uyum teşviki ve ihlal maliyetini kullanarak esneklik ile bağlayıcılık arasında bir denge kurmakta ve çevrimiçi platformları sorumluluklarını yerine getirmeye fiilen zorlamaktadır. Bununla birlikte belirtmek gerekir ki, bu fiili zorunluluğa rağmen davranış kurallarının hukuki statüsü değişmemektedir. Tüm bu teşvik mekanizmalarına rağmen davranış kuralları, hukuki anlamda gönüllü ve bağlayıcı olmayan enstrümanlar olmaya devam etmekte ve yasal bir

⁶³ Husovec, *Principles of the Digital Services Act*, 274.

⁶⁴ Dijital Hizmetler Yasası, madde 74.

⁶⁵ Dijital Hizmetler Yasası, Gerekçe104.

yükümlülük gibi doğrudan bir zorunluluk yaratmamaktadır.⁶⁶ Bu nedenle, yaratılan bağlayıcılık, yasal bir zorunluluktan ziyade rasyonel bir aktörün kaçınamayacağı güçlü bir stratejik zorunluluk olarak değerlendirilmelidir.

III. ORTAK DÜZENLEME MODELİNİN UYGULAMASINA DAİR MUHTEMEL SORUNLAR

Dijital Hizmetler Yasası'nın hesap verebilirlik ilkesi temelinde kurduğu ortak düzenleme yapısı, teorik zarafetine rağmen uygulamada ciddi meşruiyet ve etkinlik sorunlarıyla karşı karşıyadır. Sistemin başarısı, uygulamadaki farklı güç dinamiklerine, çevrimiçi platformların kurumsal kapasitelerine ve dijital ekosistemin heterojen yapısına ne ölçüde uyum sağlayabildiğine bağlı olacaktır.⁶⁷ Çalışmanın bu bölümünde, DSA'nın ortak düzenleme modelinin karşı karşıya olduğu temel etkinlik ve meşruiyet sorunlarından olan (i) meşruiyet, (ii) denetim kapasitesinin yetersizliğinden kaynaklanan etkinlik ve (iii) modelin tek tip yaklaşımına dair sorunları incelenmektedir.

A. Meşruiyet Sorunu

DSA'nın temel hedeflerinden biri, çevrimiçi platformların konsolide olmuş ve düzenleme tuzağı (*regulatory capture*) riski doğuran güç yapılarını dengelemektir.⁶⁸ Ancak gelinen noktada, öngörülen ortak düzenleme modeli, düzenleme tuzağı olarak adlandırılan ciddi bir meşruiyet riski barındırmaktadır.⁶⁹ Düzenleme tuzağı, uygulamanın, düzenlenmesi hedeflenen

⁶⁶ Wilman vd., *The EU Digital Services Act*, 332.

⁶⁷ Pietro Mattioli, "Navigating the Complexities of the DSA's Enforcement Framework: Sincere Cooperation in Action?", *Utrecht Law Review* 21, sy. 1 (2025): 20, <https://doi.org/10.36633/ulr.1074>.

⁶⁸ Heldt, "EU Digital Services Act", 78.

⁶⁹ Ullrich, *Unlawful Content Online*, 495.

güçlü ekonomik aktörler tarafından çıkarları doğrultusunda domine edilmesi ve nihayetinde düzenlemenin kamu yararı amacıyla sapması durumunu ifade etmektedir.⁷⁰ Mesele, düzenleme tuzağının gelecekteki bir risk olması değil, madde 45 uyarınca davranış kurallarının müzakere edildiği masanın bizatihi kendisinin, bu tuzağın kurumsallaşmış bir tezahürü olup olmadığıdır.

Düzenleme tuzağı tehlikesinin temelinde, müzakere sürecinin tarafları olan çok büyük çevrimiçi platformlar ile diğer paydaşlar arasındaki finansal kaynaklar ile bilgiye erişime dair asimetri yatmaktadır. Çok büyük çevrimiçi platformlar yalnızca finansal kaynakları ve lobi güçleriyle değil, aynı zamanda düzenlemenin teknik özünü oluşturan algoritmik sistemler, veri altyapıları ve operasyonel süreçler üzerindeki bilgi tekelleriyle de müzakere masasına oturmaktadır.⁷¹ Söz konusu asimetri; sivil toplum kuruluşları, akademik kurumlar ve küçük ölçekli çevrimiçi platformlar gibi kamu yararını temsil eden daha az kaynağa sahip paydaşların müzakere sürecine etkide bulunmasını kısmen veya tamamen engelleyebilecektir. Bu durum, iki temel meşruiyet sorununu beraberinde getirir.

Sorunlardan ilki, sürecin demokratik niteliği ve etkinliğiyle ilgilidir. Çok büyük çevrimiçi platformlar ile kamusal yararı

⁷⁰ "Düzenleme tuzağı" Kanun koyucuların, regüle etmekle yükümlü oldukları sektörün çıkarlarıyla özdeşleşme eğilimini ifade eder. Bu, kamu yararına bir sektörü düzenlemekle görevlendirilmiş bir kamu otoritesinin, kamu yararını sektörün müşterilerinin veya genel halkın çıkarları yeri ne sektördeki üreticilerin çıkarlarıyla özdeşleştirilmesi durumunda ortaya çıkar. "Regulatory Capture", Oxford Reference, <https://doi.org/10.1093/oi/authority.20110803100411608>; George J. Stigler, "The Theory of Economic Regulation", *The Bell Journal of Economics and Management Science* 2, sy. 1 (1971): 3-21, <https://doi.org/10.2307/3003160>; Ryan Calo ve Danielle Keats Citron, "The Automated Administrative State: A Crisis of Legitimacy", *Emory Law Journal* 70, sy. 4 (2021): 797-845; Hülya Eşki, "Düzenleyici Kurumlara İngiltere Örneği Üzerinden Bakmak", *Sayıştay Dergisi*, sy. 72 (2009): 72.

⁷¹ Nannini vd., "Beyond Phase-In", 1241.

temsil eden sivil toplum kuruluşları veya akademik kurumlar arasındaki asimetri, müzakereye sivil katılımı kısıtlamaktadır.⁷² Bu durum, kanun koyucuların hesap verebilirliği ve yönetim sürecinin şeffaflığı, kapsayıcılığı ve açıklığı ile değerlendirilen yönetim süreçlerinin kalitesini ifade eden sürece dair meşruiyet (*throughput legitimacy*) endişelerine yol açmaktadır.⁷³ Kamusal hayatı düzenleyen normların, anayasal demokrasilerde şeffaf ve katılımcı süreçlerle oluşturulması esastır. Dezenformasyon gibi temel değerleri ilgilendiren kurallar, yalnızca birkaç güçlü teknoloji şirketinin ticari çıkarları doğrultusunda şekillenirse bu kuralların kamu yararını yansıttığına yönelik tezin inandırıcılığı kalmayacaktır.⁷⁴ Dolayısıyla bu kurallar, DSA'nın yapısal riskleri azaltma hedefini gerçekleştiren etkili araçlar olmak yerine, platformların mevcut iş modellerini meşrulaştıran bir aklama faaliyetine dönüşebilecektir.⁷⁵

Ortak düzenleme modeli, aynı zamanda bir anayasal meşruiyet sorunu da içermektedir. Zira davranış kuralları, özünde gönüllü ve bağlayıcı olmayan kurallarken⁷⁶ bir kurala uymamanın getireceği ağır yaptırımlar ile uyumun sağlayacağı hukuki öngörülebilirlik, bu kuralları çevrimiçi platformlar için fiilen bağlayıcı kılmaktadır. Bu durum, AB hukukunun temel taşlarından biri olan *Meroni* doktrini ile çatışma ihtimali içermektedir. *Meroni* doktrini uyarınca takdir yetkisi, Birlik antlaşmalarında bu tür bir yetki verilmeyen kurumlara

⁷² Nannini vd., "Beyond Phase-In", 1241.

⁷³ Maelen, "Hardly Law or Hard Law? Investigating the Dimensions of Functionality and Legalisation of Codes of Conduct in Recent EU Legislation and the Normative Repercussions Thereof", 771.

⁷⁴ Nannini vd., "Beyond Phase-In", 1248.

⁷⁵ Rachel Griffin, "Codes of Conduct in the Digital Services Act: Functions, Benefits & Concerns", *Technology and Regulation* 2024 (Eylül 2024): 183, <https://doi.org/10.71265/a54szq76>.

⁷⁶ Wilman vd., *The EU Digital Services Act*, 332.

devredilemez.⁷⁷ Dolayısıyla geniş takdir yetkisi içeren temel politikaları belirleme yetkisinin özel kişilere devri de söz konusu olamayacaktır.⁷⁸ Çevrimiçi platformların nüfuzlarını kullanarak belirlediği davranış kurallarının temel hakları ve kamusal söylemi doğrudan etkileyen fiili standartlar belirlemesi, bu anayasal yetki devri sınırlarını zorlamaktadır.⁷⁹

Meroni doktrini ile çatışma tehlikesi, Birlik yasama organının öngörmediği bir durum değildir. DSA'nın mimarisi bu sınırlardan kaçınmak veya bu sınırları yeniden yorumlamak üzere tasarlanmış mekanizmalar içermektedir. Ancak *Meroni* doktrininin mevcut sınırları da günümüzde sorgulanmaktadır.⁸⁰ Kanaatimizce, bu konuda muhtemel bir uygunluk denetiminde, *Meroni* doktrininin genişletici şekilde yorumlanmasına imkân veren üç temel husus ileri sürülebilir. Bunlar, (i) davranış kurallarının oluşturulmasında çevrimiçi platformlara tevdi edilen yetkinin teknik mahiyette ve sınırlı olması, (ii) davranış kurallarının uygulanmasında Komisyon'un nihai denetim yetkisi ve (iii) davranış kurallarının hukuki niteliğidir.

(i) *Meroni* doktrini ihlaline karşı, davranış kurallarıyla çevrimiçi platformlara devredilen yetkinin geniş ve belirsiz bir

⁷⁷ Ben Crum ve Deirdre Curtin, "The Challenge of Making European Union Executive Power Accountable", içinde *The European Union: Democratic Principles and Institutional Architecture in Times of Crisis*, ed. Simona Piattoni (Oxford University Press, 2015), 74, <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780198716273.003.0004>.

⁷⁸ Case 9/56 *Meroni & Co., Industrie Metallurgiche v High Authority of the European Coal and Steel Community*, ECLI:EU:C:1958:7 (CJEU 13 Haziran 1958); Mattioli, "Navigating the Complexities of the DSA's Enforcement Framework", 33.

⁷⁹ Bu durum ayrıca literatürde "dijital anayasacılık" tartışmaları kapsamında ele alınmakta ve platformların keyfi güç kullanımına karşı anayasal güvencelerin nasıl oluşturulacağı sorusunu gündeme getirmektedir. Konuyla ilgili bkz. Işık, *İnternet Aktörleri ve Egemenliğin Değişen Boyutları: Digital Services Act ve Türk Mevzuatı Özelinde Bir İnceleme*, 29 vd.

⁸⁰ Crum ve Curtin, "The Challenge of Making European Union Executive Power Accountable", 74.

politika belirleme yetkisi olmadığı savunulabilir. Nitekim ABAD'ın *ESMA* kararında⁸¹, bir kuruma devredilen yetkilerin sınırlarının yeterince tanımlanmış ve kesin olması halinde *Meroni* doktrininin ihlal edilmeyeceğine karar verilmiştir.⁸² Ancak DSA 35 ile öngörülen "makul, orantılı ve etkili tedbirler" gibi soyut hedefler, özel aktörlere risk yönetimi yükümlülüklerini yerine getirirken oldukça geniş bir takdir alanı bırakmaktadır. Bu takdir alanı, *ESMA* kararında sınırları çizilen yetki tanımından çok daha geniştir. Bu haliyle DSA'nın davranış kurallarının, *Meroni* doktriniyle önüne geçilmek istenen normatif boşluğa yol açtığı ileri sürülebilir.

(ii) Davranış kuralları kapsamında çevrimiçi platformların birer kanun koyucu değil, ancak düzenlemenin getirdiği hedeflere ulaşmada teknik uzmanlık sağlayan ve Komisyon'un sorumluluğu altında hareket eden danışmanlar olduğu ileri sürülebilir. Nitekim *Meroni* doktrininin genişletici şekilde

⁸¹ Case C-270/12 United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland v European Parliament and Council of the European Union, ECLI:EU:C:2014:18 (CJEU 22 Ocak 2014). Bu davada Birleşik Krallık, Avrupa Menkul Kıymetler ve Piyasalar Otoritesi (*European Securities and Markets Authority – ESMA*) gibi bağımsız bir AB kurumuna piyasaya doğrudan müdahale yetkisi verilmesinin *Meroni* doktrinini ihlal ettiğini ileri sürmüştür. ABAD, *ESMA* kararında *Meroni* doktrinini genişletici şekilde yorumlamıştır. Mahkeme, ana yasama metninde hedefleri, koşulları ve kapsamı yeterince açık bir şekilde çizildiği ve bu yetkilerin kullanımının yargısal denetime tabi olduğu sürece, teknik nitelikteki önemli takdir yetkilerinin *ESMA* gibi bağımsız AB ajanslarına devredilebileceğine hükmetmiştir. Bu kararlar, Birlik yasama organının karmaşık ve teknik alanlarda düzenleyici yetkileri uzmanlaşmış ajanslara devretmesinin önündeki anayasal engel büyük ölçüde kaldırılmıştır.

⁸² *ESMA - UK v. EP & EC*, par. 41-55; Paul Craig, "Delegated and Implementing Acts", içinde *Oxford Principles Of European Union Law: The European Union Legal Order: Volume I*, kitap editörü Paul Craig (Oxford University Press, 2018), 741, <https://doi.org/10.1093/oso/9780199533770.003.0026>; Paul Craig ve G. De Búrca, *EU Law: Text, Cases, and Materials*, Seventh edition. UK version (Oxford University Press, 2020), 457.

yorumlanmasına ilişkin öğretilerdeki görüşlerden biri de Avrupa Birliği'ndeki yürütme yetkisinin dağılık olması sebebiyle hesap verebilirlik mekanizmasının oldukça gelişmiş olmasıdır.⁸³ Ancak çevrimiçi platformların yalnızca danışman olarak konumlandırılması, bu aktörlerin müzakere esnasında, ellerinde bulundurdukları kurumsal ve finansal gücü göz ardı etmektedir. Öyle ki Komisyon, çevrimiçi platformların kara kutu niteliğindeki algoritmalarının işleyişi hakkında tam ve bağımsız bir teknik uzmanlığa sahip değildir. Bu halde davranış kurallarını tasarlayan ve teknik olarak uygulamasına ilişkin en çok bilgiye sahip olan aktörler çevrimiçi platformlar olacaktır. Komisyon'un denetimi de büyük ölçüde çevrimiçi platformlar tarafından sağlanan veriler ve raporlara bağımlı kalacaktır.⁸⁴ Bunun sonucunda Komisyon'un denetim gücünün sembolik kalma riski bulunmaktadır.⁸⁵ Netice itibarıyla DSA uygulamasında çevrimiçi platformlar teknik, kurumsal ve finansal güçleri sayesinde danışmandan çok fiili kural koyucu konumunda olabileceklerdir.

(iii) DSA metninin davranış kurallarının hukuki niteliğine ilişkin gönüllülük vurgusunu ısrarla tekrarlaması, kanun koyucunun *Meroni* doktrininin potansiyel kısıtlamalarından kaçınmak için bilinçli bir hukuki strateji izlediğini göstermektedir.⁸⁶ Ancak DSA'nın fiili güvenli liman vaadi ve uyumsuzluk halinde öngördüğü büyük para cezaları bu

⁸³ Crum ve Curtin, "The Challenge of Making European Union Executive Power Accountable", 69.

⁸⁴ Hannah Ruschemeier, "Wettbewerb der Aufsicht statt Aufsicht über den Wettbewerb? Kompetenzfragen der Plattformaufsicht aus verfassungsrechtlicher Perspektive", içinde *Plattformen: Grundlagen und Neuordnung des Rechts digitaler Plattformen*, 1. Auflage, ed. Johannes Buchheim vd., Assistententagung Grüner Bereich 7 (Nomos Verlagsgesellschaft mbH & Co. KG, 2024), 241, <https://doi.org/10.5771/9783748919919>.

⁸⁵ Nannini vd., "Beyond Phase-In", 1247.

⁸⁶ Dijital Hizmetler Yasası, Gerekçe103.

gönüllülük unsurunu fiili bir bağlayıcılık unsuruna çevirmektedir. ABAD, *Les Verts* kararında⁸⁷, hukuki sonuç doğurma amacı olan her düzenleyici işlemin AB Antlaşmalarına uygunluk denetimine tabi olacağına hükmetmiştir.⁸⁸ O halde DSA modeli de oluşturduğu fiili bağlayıcılık sonucunda denetime tabi olabilecek ve *Meroni* doktrininin uygulamada aşım aşmadığı tartışılabilir.

Nihayetinde ortak düzenleme modelinin meşruiyeti ve başarısı, müzakere süreçlerinin azami derecede şeffaf, kapsayıcı ve dengeli yürütülmesine bağlı olacaktır. Avrupa Komisyonu'nun ve Avrupa Dijital Hizmetler Kurulu'nun bu süreçlerde bir kolaylaştırıcı olmalarının yanısıra güç ve bilgi asimetrisini dengeleyen ve kamu yararının bekçisi rolünü aktif olarak üstlenen aktörler olmaları önem arz etmektedir. Aksi takdirde dezenformasyonla mücadele için tasarlanan bu yenilikçi araç, bizzat dezenformasyonun yayılmasından en çok fayda sağlayan aktörlerin çıkarlarını koruyan bir mekanizmaya dönüşebilir.

B. Denetim Sorunu

Çok büyük çevrimiçi platformların, dezenformasyon içerme riski taşıyan ancak yasal olan içeriklerin yayılmasını azaltmak için tavsiye algoritmalarını değiştirmesi veya belirli içeriklerin görünürlüğünü düşürmesi, özel aktörler eliyle yürütülen ve şeffaf olmayan bir algoritmik sansüre dönüşebilecektir.⁸⁹

⁸⁷ Case 294/83 Parti écologiste "Les Verts" v European Parliament, ECLI:EU:C:1986:166 (CJEU 23 Nisan 1986). *Les Verts* kararında ABAD, AB'nin hukukun üstünlüğüne dayalı bir topluluk olduğunu ve bu çerçevede ne üye devletlerin ne de kurumların, işlemlerinin anayasal temel olan Antlaşmalara uygunluğunun denetlenmesinden imtina edemeyeceğini vurgulamıştır.

⁸⁸ *Les Verts*, par. 24.

⁸⁹ Nannini vd., "Beyond Phase-In", 1248.

Nitekim çevrimiçi platformların iyi niyetle dahi olsa belirli kullanıcı gruplarını korumak amacıyla içeriklerinin görünürlüğünü azaltması, bu grupların kamusal alandaki sesini kısma gibi istenmeyen sonuçlar doğurabilmektedir. Örneğin *TikTok*, engelli bireylerin içeriklerinin görünürlüğünü, bu kişileri siber zorbalıktan korumak iddiasıyla sistematik olarak azaltmıştır.⁹⁰ Bu durum, çevrimiçi platformların, riskli içeriğin yayılmasından sorumlu olmamak için meşru ancak tartışmalı görüşleri baskılayan aktörler haline gelerek; ifade özgürlüğünün farklı bir kanaldan zedelenmesine sebep olabileceğinin somut bir örneğidir. Özellikle DSA yaptırım mekanizmasının, Komisyon denetiminde olduğu göz önünde bulundurulduğuna, AB'nin siyasi iradesine bağımlılığı da çevrimiçi platformları siyasi olarak hassas veya tartışmalı konularda sansür uygulamaya itebilecektir.⁹¹

Dijital Hizmetler Yasası'ndaki ortak düzenleme modelinin etkinliği, kurallara uyumun denetimi ve ihlallerin caydırıcı bir şekilde yaptırıma bağlanmasıyla ilişkilidir.⁹² Bu noktada, modelle ilgili karşılaşılabilecek ikinci sorun, Avrupa Komisyonu ve ulusal dijital hizmet koordinatörlerinin, çok büyük çevrimiçi platformların karmaşık teknik sistemlerini etkin bir şekilde

⁹⁰ Felicitas Rachinger, "Ungleichbehandlung von Inhalten marginalisierter Personen in Online-Kommunikationsräumen", içinde *Plattformen: Grundlagen und Neuordnung des Rechts digitaler Plattformen*, 1. Auflage, ed. Johannes Buchheim vd., Assistententagung Grüner Bereich 7 (Nomos Verlagsgesellschaft mbH & Co. KG, 2024), 250, <https://doi.org/10.5771/9783748919919>.

⁹¹ Strowel ve De Meyere, "The Digital Services Act: Transparency as an Efficient Tool to Curb the Spread of Disinformation on Online Platforms?", 79-80.

⁹² Strowel ve De Meyere, "The Digital Services Act: Transparency as an Efficient Tool to Curb the Spread of Disinformation on Online Platforms?", 67.

denetlemek için gereken uzmanlığa ve kaynağa sahip olup olmadığı konusuna odaklanmaktadır.⁹³

Çevrimiçi platformların algoritmik sistemlerinin denetlenmesi, veri bilimi, makine öğrenmesi ve sosyo-teknik sistem analizi gibi disiplinlerarası uzmanlığı gerektirmektedir. Denetleyici otoriteler, çevrimiçi platformların sunduğu kapsamlı ve teknik raporlar karşısında bir aşırı bilgi yüklemesi ve uzmanlık asimetrisi riskiyle karşı karşıyadır.⁹⁴ Bu durum, denetimin yüzeysel kalması ve çevrimiçi platformların kendi beyanlarını doğrulamaktan ibaret sembolik bir sürece dönüşmesine yol açabilecektir.⁹⁵ Yani çevrimiçi platformların, büyük ölçüde üçüncü taraflara kapalı olan ve kara kutu olarak nitelendirilen yapısı; şeffaflık ve hesap verebilirliği engelleyerek denetimi anlamsız kılma potansiyeli taşımaktadır.

DSA'nın bu zorlukların üstesinden gelmek için tasarladığı denetim mekanizması çok katmanlı bir yapıya sahiptir. Çok büyük çevrimiçi platformlar, madde 34 uyarınca kendi yapısal risklerini analiz edecek ve bu analizler, madde 37'ye göre bağımsız denetçiler tarafından değerlendirilecektir. Buna göre bağımsız denetçilerin ücreti, denetledikleri platformlar tarafından ödenecektir.⁹⁶ Bu durum, denetçinin bağımsızlığı üzerinde bir baskı kurma ve denetim sonuçlarının platformların lehine yumuşatılması riskini doğurur. Ayrıca bu denetçiler de

⁹³ Strowel ve De Meyere, "The Digital Services Act: Transparency as an Efficient Tool to Curb the Spread of Disinformation on Online Platforms?", 79.

⁹⁴ Mattioli, "Navigating the Complexities of the DSA's Enforcement Framework", 22; Strowel ve De Meyere, "The Digital Services Act: Transparency as an Efficient Tool to Curb the Spread of Disinformation on Online Platforms?", 67.

⁹⁵ Nannini vd., "Beyond Phase-In", 1247.

⁹⁶ Dijital Hizmetler Yasası, madde 37.

kara kutu sorunuyla⁹⁷ yüzleşecek ve denetimler, temelde çevrimiçi platformların sağladığı verilerle sınırlı kalma tehlikesi taşıyacaktır.⁹⁸ Kara kutu sorununu aşmak ve denetimin etkinliğini artırmak amacıyla DSA madde 40 kapsamında denetçilere ve onaylanmış araştırmacılara çok büyük çevrimiçi platform verilerine erişim hakkı tanınarak daha detaylı bir inceleme imkânı sunulmaktadır. Bahsi geçen erişim hakkı, çevrimiçi platformların işleyişi hakkında dışarıdan bağımsız bir bakış açısı sağlayarak kendi sundukları raporların ötesinde bir doğrulama mekanizması oluşturmayı hedeflemektedir.⁹⁹ Ancak bu durum da, çevrimiçi platformların ticari sırlarını koruma gerekçesini ileri sürerek veri erişimini kısıtlama veya erişimine imkân tanınan verileri kişisel verileri koruma mekanizmalarını gerekçe göstererek anlamsızlaştırmaları gibi ihtimalleri barındırmaktadır.

Sonuç itibariyle yapısal sorunların giderilmesini amaçlayan düzenlemenin en önemli unsurlarından biri olan denetim unsuru, uygulamada ciddi etkinlik sorunlarıyla karşı karşıyadır. Denetleyici kurumlar ve çevrimiçi platformların arasındaki kaynak ve uzmanlık asimetrisi, denetim süreçlerinin etkisiz kılınmasına yol açabilir. Etkin bir denetim ve caydırıcı yaptırım olmaması halinde de DSA'nın dezenformasyonla mücadele amacı bir temenniden öteye geçemeyebilir.

C. Farklı Türdeki Çevrimiçi Platformlara Uygulanmasına Dair Sorun

⁹⁷ Kara kutu sorunu, algoritmik sistemlerin karar alma süreçlerinin dışarıdan şeffaf biçimde gözlemlenememesi nedeniyle denetimin büyük ölçüde platformların kendi beyanlarına dayanmak zorunda kalması durumunu ifade eder.

⁹⁸ Ruschemeier, "Wettbewerb der Aufsicht statt Aufsicht über den Wettbewerb? Kompetenzfragen der Plattformaufsicht aus verfassungsrechtlicher Perspektive", 241.

⁹⁹ Griffin, "Codes of Conduct in the Digital Services Act", 179.

DSA'nın öngördüğü ortak düzenleme modeli, çok büyük çevrimiçi platformları tek tip olarak kabul etmektedir. DSA'nın bu tek tip (*one-size-fits-all*) modeli, yapısal riskleri yalnızca kullanıcı sayısı gibi nicel bir kritere bağlamasından kaynaklanmaktadır. Bu yaklaşım, çevrimiçi platformların farklı kapasitelerini ve risk profillerini yeterince dikkate almayan dengesiz yükümlülükler öngördüğü için eleştirilmektedir.¹⁰⁰ Örneğin bu model, *Wikipedia* gibi kâr amacı gütmeyen ve topluluk temelli yönetişime dayanan çevrimiçi platformların özgün yapısını kavramakta yetersiz kalmaktadır. *Wikipedia*'da, Wikimedia Vakfı'nın belirlediği genel çerçeve ile çevrimiçi platformun asıl işleyişini düzenleyen ve gönüllü editörler topluluğu tarafından müzakere edilip uygulanan topluluk kuralları arasında işlevsel bir ayırım bulunmaktadır. Toplulukça alınan özerk bir kararın DSA'nın şikâyet mekanizmalarına¹⁰¹ tabi tutulması, vakfı, topluluğun karar alma süreçlerine müdahale etmeye ve çevrimiçi platformun merkezi olmayan demokratik yapısını temelden sarsmaya neden olabilir.

Öte yandan DSA'nın merkeziyetçi mantığı, *Mastodon* gibi adem-i merkeziyetçi blokzincir tabanlı çevrimiçi platformların yönetim yapılarıyla da temelden uyumsuzdur. Bu çevrimiçi platformlarda merkezi bir sağlayıcının olmaması, risk yönetimi ve raporlama gibi yükümlülüklerin kime yükleneceği konusunda bir hukuki boşluğa neden olmaktadır. Sonuç olarak dijital ekosistemin ticari devlerini dizginlemek için tasarlanan bir düzenleme, kamusal alanın ticari olmayan veya merkeziyetsiz yapılarını işlevsiz kılacaktır. Bu durum, çevrimiçi platform çeşitliliğini azaltarak ekosistemi birkaç büyük oyuncunun hakimiyetine terk etmek gibi istenmeyen bir sonuç doğurabilecektir.

¹⁰⁰ Nannini vd., "Beyond Phase-In", 1246.

¹⁰¹ Şikâyet mekanizmalarına ilişkin bkz. Işık, *İnternet Aktörleri ve Egemenliğin Değişen Boyutları: Digital Services Act ve Türk Mevzuatı Özelinde Bir İnceleme*, 150-55.

SONUÇ

Dijital Hizmetler Yasası, dezenformasyonla mücadelede, içerik odaklı geleneksel düzenlemelerin hukuki ve teknik eksikliklerinden ayrılarak bir paradigma değişimini temsil etmektedir. Bu çalışma, DSA'nın temel amacının ifade özgürlüğünün özüne dokunmadan ve devleti ya da çevrimiçi platformları birer doğruluk mercii haline getirme tuzağına düşmeden, dezenformasyonun yıkıcı etkilerini kaynağında yönetmek olduğunu ortaya koymaktadır. Düzenlemede odak, münferit olarak kötü içerikten, bu içeriğin geniş kitlelere yayılmasını mümkün kılan ve çok büyük çevrimiçi platformların mutlak kontrolü altında olan algoritmik sistemlere, tasarım mimarilerine ve iş modellerine kaydırılmıştır. Bu suretle sorumluluk rejiminden hesap verebilirlik rejimine bilinçli bir geçiş öngörülmektedir. Çevrimiçi platformlar artık yalnızca pasif araçlar olarak değil, kamusal söylemi aktif olarak şekillendiren ve bu nedenle temel haklara saygı gösterme yönünde pozitif özen yükümlülüğü altında olan aktörler olarak konumlandırılmaktadır.

DSA'nın yaklaşımının hayata geçirilmesindeki en yenilikçi araç, madde 34'te düzenlenen genel ve soyut yapısal risk yönetimi yükümlülüğünün, madde 45 kapsamındaki ortak düzenleme mekanizmasıyla somutlaştırılmasıdır. Gönüllülük esasına dayanan Davranış Kuralları, rasyonel uyum teşvikleri ve yüksek ihlal maliyetleri üzerinden fiili bir bağlayıcılık kazanmaktadır. Bir yanda bu kurallara uymak çevrimiçi platformlara bir güvenli liman sağlayarak hukuki öngörülebilirlik sunarken diğer yanda uymamayı tercih etmek çevrimiçi platformu Komisyon denetimleri karşısında ispatı neredeyse imkânsız bir ispat külfeti altına sokmakta ve küresel cironun %6'sına varan büyük para cezaları riskiyle karşı karşıya bırakmaktadır. Bu ikili mekanizmanın esneklik ile bağlayıcılık arasında hassas bir denge kurarak soyut özen yükümlülüklerini

ölçülebilir, denetlenebilir ve yaptırıma bağlanabilir standartlara dönüştürdüğü söylenebilir.

DSA'nın teorideki bu zarafeti, uygulamada bazı sorunlara neden olabilir. Öngörülen modelin üç temel zayıf halkası bulunmaktadır. Birincisi, davranış kurallarına dair ortak düzenleme süreçlerinin, büyük veri hacmi ve bilgi asimetrisi sebebiyle, düzenlenmesi hedeflenen aktörler tarafından domine edilmesi ve bu suretle AB'nin anayasal yetki devrine ilişkin sınırlarını zorlama tehlikesidir. İkincisi, modelin, denetleyici otoritelerin çevrimiçi platformların kara kutu niteliğindeki karmaşık sistemlerini denetleyecek teknik kapasiteye sahip olmaması karşısında işlevsiz kalmasıdır. Sonuncusu ise DSA'nın ticari ve merkezi çok büyük çevrimiçi platformlar için tasarlanmış tek tip modelinin, *Wikipedia* gibi topluluk temelli veya *Mastodon* gibi merkeziyetsiz yapılar örneğinde dijital ekosistemin tekdüzeleşmesine yol açma tehlikesidir.

Yenilikçi yaklaşımı nedeniyle Dijital Hizmetler Yasası'nın dijital kamusal alanın düzenlenmesine dair bir hukuki deney olduğu söylenebilir. Ancak bu deneyin başarısı, metnin teorik tutarlılığı kadar uygulama sürecinde de çalışmada değinilen sorunların ne ölçüde aşılabileceğine göre değişecektir. Bu kapsamda mevzuatın etkinliği, ortak düzenleme süreçlerinin azami şeffaflık ve kapsayıcılıkla yürütülmesine, Avrupa Komisyonu gibi denetleyici kurumların gerçek bir teknik kapasite ve bağımsızlıkla donatılmasına ve düzenlemenin dijital ekosistemin farklı aktörlerinin özgün yapılarını gözeten esnek bir yaklaşımla uygulanmasına sıkı sıkıya bağlıdır. Aksi takdirde dezenformasyon gibi karmaşık bir sorunu çözmek için tasarlanan bu sofistike yapı, kendi karmaşıklığı içinde işlevsiz kalma veya istenmeyen yan etkiler doğurma tehlikesiyle karşı karşıya kalabilir.

KAYNAKÇA

- Akkanat Öztürk, Elif, ve Eylül Akın. "Çevrimiçi Platformlar İçin Dijital Hizmetler Yasası'nın Hukuki Çerçevesi". *İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi / Journal of Administrative Law and Administrative Sciences*, sy. 23 (Kasım 2024): 115-49. <https://doi.org/10.26650/ihid.23.003>.
- Bradford, Anu. *The Brussels Effect: How the European Union Rules the World*. Oxford University Press, 2020.
- Broda, Elena, ve Jesper Strömbäck. "Misinformation, Disinformation, and Fake News: Lessons from an Interdisciplinary, Systematic Literature Review". *Annals of the International Communication Association* 48, sy. 2 (2024): 139-66. <https://doi.org/10.1080/23808985.2024.2323736>.
- Calo, Ryan, ve Danielle Keats Citron. "The Automated Administrative State: A Crisis of Legitimacy". *Emory Law Journal* 70, sy. 4 (2021): 797-845.
- Case 9/56 Meroni & Co., Industrie Metallurgiche v High Authority of the European Coal and Steel Community, ECLI:EU:C:1958:7 (CJEU 13 Haziran 1958).
- Case 294/83 Parti écologiste "Les Verts" v European Parliament, ECLI:EU:C:1986:166 (CJEU 23 Nisan 1986).
- Case C-270/12 United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland v European Parliament and Council of the European Union, ECLI:EU:C:2014:18 (CJEU 22 Ocak 2014).
- Case of Ahmet Yıldırım v. Turkey, Application No. 3111/10 (European Court of Human Rights 18 Aralık 2012).
- "Code of Conduct on Disinformation". Publications Office of the European Union, 2025. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/code-conduct-disinformation>.
- Collingridge, David. *The Social Control of Technology*. Frances Pinter St. Martin's press, 1982.

- Craig, Paul. "Delegated and Implementing Acts". İçinde *Oxford Principles Of European Union Law: The European Union Legal Order: Volume I*, kitap editörü Paul Craig. Oxford University Press, 2018. <https://doi.org/10.1093/oso/9780199533770.003.0026>.
- Craig, Paul, ve G. De Búrca. *EU Law: Text, Cases, and Materials*. Seventh edition. UK version. Oxford University Press, 2020.
- Crum, Ben, ve Deirdre Curtin. "The Challenge of Making European Union Executive Power Accountable". İçinde *The European Union: Democratic Principles and Institutional Architecture in Times of Crisis*, editör Simona Piattoni. Oxford University Press, 2015. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780198716273.003.0004>.
- Eşki, Hülya. "Düzenleyici Kurumlara İngiltere Örneği Üzerinden Bakmak". *Sayıştay Dergisi*, sy. 72 (2009): 67-84.
- Frosio, Giancarlo. "From the E-Commerce Directive to the Digital Services Act". Önbasım, SSRN, 2024. <https://doi.org/10.2139/ssrn.4914816>.
- Gelfert, Axel. "Fake News: A Definition". *Informal Logic* 28, sy. 1 (2018): 84-117. <https://doi.org/10.22329/il.v38i1.5068>.
- Genç-Gelgeç, Berrak. "Regulating Digital Platforms: Will the DSA Correct Its Predecessor's Deficiencies?" *Croatian Yearbook of European Law and Policy* 18, sy. 1 (2022). <https://doi.org/10.3935/cyelp.18.2022.485>.
- Griffin, Rachel. "Codes of Conduct in the Digital Services Act: Functions, Benefits & Concerns". *Technology and Regulation* 2024 (Eylül 2024): 167-87. <https://doi.org/10.71265/a54szq76>.
- Heldt, Amélie P. "EU Digital Services Act: The White Hope of Intermediary Regulation". İçinde *Digital Platform Regulation*, editör Terry Flew ve Fiona R. Martin. Palgrave Global Media Policy and Business. Springer International Publishing, 2022. https://doi.org/10.1007/978-3-030-95220-4_4.

- Hofmann, Franz, ve Benjamin Raue, ed. *Digital Services Act: DSA*. 1. Auflage. NomosKommentar. Nomos ; MANZ ; Helbing Lichtenhahn, 2023.
- Husovec, Martin. *Principles of the Digital Services Act*. 1. bs. Oxford University Press, 2024.
- Ipsos European Public Affair. *Flash Eurobarometer Social Media Survey 2025*. Sy. FL014EP. European Parliament, 2025.
- Işık, Alper. *İnternet Aktörleri ve Egemenliğin Değişen Boyutları: Digital Services Act ve Türk Mevzuatı Özelinde Bir İnceleme*. 2. bs. On İki Levha, t.y.
- Kaya, Mehmet Bedii. *İnternet Hukuku*. 1. bs. On İki Levha Yayınları, 2021.
- Kent, Bülent. "Alman Hukukunda Sosyal Ağlarda Yalan Haber İle Mücadele". İçinde *Sosyal Medya Hukuku ve Yalan Haber*, editör Bülent Kent ve Merve Ayşegül Kulular İbrahim. Adalet Yayınevi, 2022.
- Le Bon, Gustave. *The Crowd*. Çeviren T. Fisher Unwin. 1896. <https://standardebooks.org/ebooks/gustave-le-bon/the-crowd/t-fisher-unwin-ltd>.
- Maelen, Carl Vander. "Hardly Law or Hard Law? Investigating the Dimensions of Functionality and Legalisation of Codes of Conduct in Recent EU Legislation and the Normative Repercussions Thereof". *European Law Review* 47, sy. 6 (2022): 752-72.
- Mast, Tobias. "Plattformrecht als Europarecht". İçinde *Plattformen: Grundlagen und Neuordnung des Rechts digitaler Plattformen*, 1. Auflage, editör Johannes Buchheim, Viktoria Kraetzig, Juliane Mendelsohn, ve Björn Steinrötter. Assistententagung Grüner Bereich 7. Nomos Verlagsgesellschaft mbH & Co. KG, 2024. <https://doi.org/10.5771/9783748919919>.
- Mattioli, Pietro. "Navigating the Complexities of the DSA's Enforcement Framework: Sincere Cooperation in Action?"

- Utrecht Law Review* 21, sy. 1 (2025): 19-35.
<https://doi.org/10.36633/ulr.1074>.
- Nannini, Luca, Eleonora Bonel, Davide Bassi, ve Michele Joshua Maggini. "Beyond Phase-in: Assessing Impacts on Disinformation of the EU Digital Services Act". *AI and Ethics*, çevrimiçi erken görünüm, 11 Nisan 2024.
<https://doi.org/10.1007/s43681-024-00467-w>.
- Oxford Reference. "Regulatory Capture".
<https://doi.org/10.1093/oi/authority.20110803100411608>.
- Rachinger, Felicitas. "Ungleichbehandlung von Inhalten marginalisierter Personen in Online-Kommunikationsräumen". İçinde *Plattformen: Grundlagen und Neuordnung des Rechts digitaler Plattformen*, 1. Auflage, editör Johannes Buchheim, Viktoria Kraetzig, Juliane Mendelsohn, ve Björn Steinrötter. Assistententagung Grüner Bereich 7. Nomos Verlagsgesellschaft mbH & Co. KG, 2024. <https://doi.org/10.5771/9783748919919>.
- Regulation (EU) 2022/2065 of the European Parliament and of the Council of 19 October 2022 on a Single Market For Digital Services and amending Directive 2000/31/EC (2022).
- Ruscheimer, Hannah. "Wettbewerb der Aufsicht statt Aufsicht über den Wettbewerb? Kompetenzfragen der Plattformaufsicht aus verfassungsrechtlicher Perspektive". İçinde *Plattformen: Grundlagen und Neuordnung des Rechts digitaler Plattformen*, 1. Auflage, editör Johannes Buchheim, Viktoria Kraetzig, Juliane Mendelsohn, ve Björn Steinrötter. Assistententagung Grüner Bereich 7. Nomos Verlagsgesellschaft mbH & Co. KG, 2024. <https://doi.org/10.5771/9783748919919>.
- Schauer, Frederick. "Fear, Risk and the First Amendment: Unraveling the Chilling Effect". *Boston University Law Review* 58 (1978): 685-732.

- Stigler, George J. "The Theory of Economic Regulation". *The Bell Journal of Economics and Management Science* 2, sy. 1 (1971): 3-21. <https://doi.org/10.2307/3003160>.
- Strowel, Alain, ve Jean De Meyere. "The Digital Services Act: Transparency as an Efficient Tool to Curb the Spread of Disinformation on Online Platforms?" *JIPITEC*, sy. 14 (2023): 66-83.
- Tourkochoriti, Ioanna. "The Digital Services Act and the EU as the Global Regulator of the Internet". *Chicago Journal of International Law* 24, sy. 1 (2023): 129-47.
- Ullrich, Carsten. *Unlawful Content Online: Towards a New Regulatory Framework for Online Platforms*. Luxemburger Juristische Studien - Luxembourg Legal Studies, Band 21. Nomos Verlagsgesellschaft mbH & Co. KG, 20210827.
- Viertel Iñíguez, Macarena. "The Capture of User Attention in Digital Ecosystems: A Competition Policy Perspective". *Içinde Plattformen: Grundlagen und Neuordnung des Rechts digitaler Plattformen*, 1. Auflage, editör Johannes Buchheim, Viktoria Kraetzig, Juliane Mendelsohn, ve Björn Steinrötter. Assistententagung Grüner Bereich 7. Nomos Verlagsgesellschaft mbH & Co. KG, 2024. <https://doi.org/10.5771/9783748919919>.
- Wardle, Claire, ve Hossein Derakhshan. *Information Disorder: Toward an Interdisciplinary Framework for Research and Policy Making*. DGI(2017)09. With Anne Burns ve Nic Dias. Council of Europe, 2017.
- Wilman, Folkert, Saulius Lukas Kalėda, ve Paul-John Loewenthal. *The EU Digital Services Act: A Commentary*. 1. bs. Oxford university press, 2024.
- Yeung, Karen, ve Sofia Ranchordás. *An Introduction to Law and Regulation: Text and Materials*. 2. bs. Cambridge University Press, 2024. <https://doi.org/10.1017/9781009379007>.

Zuboff, Shoshana. *The Age of Surveillance Capitalism: The Fight for a Human Future at the New Frontier of Power*. Paperback edition. Profile Books, 2019.

Hakem Değerlendirmesi: Çift kör hakem.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek alıp almadığını belirtmemiştir.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Etik Kurul Onayı: Yazar etik kurul onayının gerekmediğini belirtmiştir.

Peer Review: Double blind peer-reviewed.

Financial Support: The author has not declared whether this work has received any financial support.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Ethics Committee Approval: The author stated that ethics committee approval is not required.
